

LANA HUDEČEK – MILICA MIHALJEVIĆ

HRVATSKO MOCIJSKO NAZIVLJE

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.V25I1.7569](https://doi.org/10.3986/jz.v25i1.7569)**Hrvaška terminologija pri tvorjenju ženskih in moških parov**

Avtorici analizirata jezikoslovno terminologijo, ki je povezana z besedotvorjem ženskih in moških parov v hrvaščini (*mocijska tvorba* 'tvorba spolskih oblik', *mocijske tvorenice* 'spolske tvorjenke', *mocijski parovi/parnjaci* 'spolski pari', *markirani/obilježeni član* 'označeni člen', *mocijski sufiks/dometak* 'spolska pripona'). V definicijah poimenovanj, povezanih s tvorbo ženskih in moških parov, se pogosto pojavljata izraza *rod* '(slovnični) spol' in *spol* '(naravni) spol'. Čeprav ne spadata v mocijsko terminologijo, bosta v prispevku deležna pozornosti. Analizirani so tudi problemi pri prevajanju mocijske terminologije v druge jezike, pri čemer je posebna pozornost posvečena prevajanju v angleščino.

Ključne besede: mocija, mocijsko izrazje, tvorba, tvorjenke, prevajanje mocijskih terminov

The Terminology of Formation of Feminine/Masculine Pairs

The authors analyze linguistic terminology connected with word formation of feminine and masculine pairs in Croatian (*mocijska tvorba* 'gender formation', *mocijske tvorenice* 'gender derivations', *mocijski parovi/parnjaci* 'gender pairs', *markirani/obilježeni član* 'marked member', *mocijski sufiks/dometak* 'gender suffix'). In analyzing the word formation of masculine-feminine pairs as well as defining masculine-feminine pairs, special attention is paid to terminological differentiation of the Croatian terms *rod* 'gender' and *spol* 'sex, gender', which are often found in definitions of word formation of feminine words from masculine words as well as masculine-feminine pairs. Sometimes these terms also enter as an element in multiword linguistic terms. The translation possibilities of these concepts in several languages are analyzed, especially the existence of English equivalents for these terms.

Keywords: feminine-masculine pairs, terminology of feminine-masculine pairs, word formation, translation of terminology for formation of feminine/masculine pairs

1 UVOD

Mocija, mocijska tvorba, mocijski parnjaci i muško-ženski odnosi u jeziku bili su predmetom analize mnogih jezikoslovnih radova (Babić 1973/74; 1980; 1989; 1999; Barić 1987; 1988; 1989; 1989a; Glovački-Bernardi 2008; Hudeček – Mihaljević 2014; Lewis 2014; Martinović 2015; Mihaljević 2013; 2018; Mihaljević – Štebih Golub 2009; Miloš 2017; Omrčen 2017; Pišković 2011; 2014; 2018). Ti su odnosi često bili i tema jezičnih savjeta, npr. Blagus Bartolec i dr. 2016, Dulčić 1997,

Ovaj je rad izrađen na projektima *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (IP-2016-06-2141) i *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – JENA* (Struna-2017-09-05), koji se provode u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Oba projekta u cijelosti financira Hrvatska zaklada za znanost.

Bujica riječi, Jezični savjetnik. „Analiza mocijskih naziva posebno je aktualna jer se o njoj najčešće govori u kontekstu seksizma u jeziku, seksističke uporabe jezika, androcentrizma u jeziku i feminističke lingvistike te se kao primjer jezične diskriminacije navode oblici naziva za zanimanja i titula.” (Mihaljević – Štebih Golub 2009: 82).¹ Robin Lakoff (1973: 45) ističe da se o jezičnoj diskriminaciji žena u jeziku može govoriti s dva aspekta: kako žene govore i kako se o ženama govori.²

Pri analizi svih navedenih problema u hrvatskome jeziku nužno se susrećemo s problemom mocijskoga nazivlja. Stoga je tema ovoga rada isključivo terminološka. Analiza mocijskoga nazivlja provest će se na korpusu hrvatskih gramatika, rječnika i jezikoslovnih radova. Posebna će se pozornost posvetiti i problemu prevođenja mocijskoga nazivlja na engleski jezik.

2 KORPUS

Korpus za analizu mocijskoga nazivlja sastoji se od pet hrvatskih suvremenih gramatika: Babić 2002, Barić i dr. 1997, Silić – Pranjaković 2005, Težak – Babić 2004, Marković 2013,³ rječnika hrvatskoga jezika (*Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Birtić i dr. 2012), *Hrvatski jezični portal, Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (VRHS 2015)⁴ te *Enciklopedijskoga rječnika lingvističkih naziva* (Simeon 1969) i navedenih radova posvećenih mociji i mocijskoj tvorbi. Ispisom građe iz navedenih izvora utvrdile smo da se u hrvatskoj tradiciji pojavljuju ovi nazivi povezani s mocijom: *leksički mocijski parnjak, mocija, mocijska imena, mocijska imenica, mocijska izvedenica, mocijska tvorba, mocijski dometak, mocijski morfem, mocijski odnos, mocijski par, mocijski parnjak, mocijski sufiks / mocijski dometak, mocijski suodnos, moviranje, nemocijska tvorba, neobilježeni član, obilježeni član, parna tvorba, sufiks mocijske tvorbe, supletivni mocijski parnjak, tvorbeni mocijski parnjak*. U izvorima se najčešće ne navode definicije tih naziva te se njihovo značenje može izvesti samo iz konteksta uporabe. Mnogi su od navedenih naziva višeznačni jer ih različiti autori upotrebljavaju u različitome značenju, a među nekim nazivima postoje i odnosi sinonimije, antonimije, kohiponimije i hiperonimno-hiponimni odnosi. Analizom navedenih naziva utvrđeno je i da se u njihovim definicijama često nalaze nazivi *rod* i *spol*, pa će i ti nazivi biti uključeni u analizu.

1 Složenost muško-ženskih odnosa u jeziku bila je i razlog da se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje pokrene projekt *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*, u sklopu kojega se s terminološkoga, tvorbenoga, dijakronijskoga i sinkronijskoga stajališta istražuju složeni odnosi između naziva kojima se označuju osobe i životinje muškoga i ženskoga spola. Više o projektu vidi u radu Mihaljević 2018.

2 „We have thus far confined ourselves to one facet of the problem of women and the English language: the way in which women prejudice the case against themselves by their use of language. But it is at least as true that others – as well as women themselves – make matters so by the way in which they refer to women.”

3 Te su gramatike odabrane jer se samo u njima pojavljuje mocijsko nazivlje.

4 Ostali rječnici (Šonje 2000; Anić 1998) ne navode natuknicu *mocija*.

3 NAZIV MOCIJA

Naziv *mocija* u pregledanim se izvorima upotrebljava u trima značenjima:

- (1) Istoznačan je nazivu *mocijska tvorba* i odnosi se isključivo na tvorbeni odnos. To se nikad ne navodi izrijekom, ali se može iščitati iz nekih konteksta uporabe, npr. „Od osnova imenica m. r. sklonidbenoga tipa *jelen* koje znače mušku osobu izvedenice sa sufiksom *-ica* znače žensku osobu, izriču dakle mociju: *agentica* → žena agent... Takve su izvedenice brojne, a izvode se od imenica.” (Babić 2002: 167). U tome značenju Simeon upotrebljava naziv *moviranje*: „Moviranje (njem. *Movierung*) – tvorba imenica ž. roda izvođenjem od oblika za m. rod pomoću posebnih nastavaka, npr. nj. **-in**: *Ärzt-in*, *Bäuer-in*, *Genoss-in*; usp. u hs. *kum-a*, *susjed-a* (često uz promjenu naglasaka).” (Simeon 1969: 858). U istome značenju Babić upotrebljava i naziv *parna tvorba*: „Takve imenice označuju ženske osnove istoga zanimanja, iste djelatnosti, istih osobina kao i imenice m. r., razlika je samo u oznaci spola. Takva se tvorba naziva *parna* ili *mocijska tvorba*, a takve imenice *parne* ili *mocijske imenice*.” (Težak – Babić 2004: 183). To značenje nalazi se i u rječnicima hrvatskoga jezika koji imaju natuknicu *mocija*. U VRHS 2015 nalazi se ova definicija *mocije*: „1. GRAM **a**. tvorba imenica ženskoga roda izvođenjem od oblika za muški rod s pomoću posebnih nastavaka (npr. psiholog – psihologinja) [*integralna / imenska / supletivna mocija*]; **b**. obilježavanje roda pridjeva posebnim obličnim nastavcima (npr. plav, plava, plavo) [*pridjevska mocija*].” U *Školskome rječniku hrvatskoga jezika mocija* je definirana ovako: „tvorba imenica ženskoga roda izvođenjem od oblika za muški rod s pomoću tvorbenih sufiksa”, a na *Hrvatskome jezičnom portalu* ovako: „3. gram. mehanizam jezika kojim riječ mijenja rod (spol) promjenom ili tvorbom za razliku od iste svrhe koja se postiže različitim riječima [*radnik (m spol) → radnica (ž spol)*] za razliku od *pijevac – kokoš*.”
- (2) Nazivom *mocija* označuje se veza (koja ne mora biti tvorbeni) između imenica jednoga roda i imenica drugoga roda s razlikom u spolu. „Mocija se izražava i na supletivan način, tj. dvjema različitim osnovama (jednom za ‘muški spol’, drugom za ‘ženski spol’). Usp.: *brät* i *sèstra*, *òtac* i *mâjka*, *sîn* i *kîc* itd.” (Silić – Pranjaković 2005: 173).
- (3) Nazivom *mocija* označuje se trorodnost pridjeva i nekih glagolskih oblika. „Glagolski pridjevi (*pročitao*, *pročitan*) u pravom su smislu hibridni (miješani) oblici. Od pridjeva imaju mociju (tj. mogućnost da se mijenjaju po rodu, da imaju sva tri roda: *pročitao*, *pročitala*, *pročitalo*), a od glagola zadržavaju, kao i infinitiv, glagolski vid i (ne)prijelaznost.” (Silić – Pranjaković 2005: 197). U istome značenju naziv *mocija* upotrebljava i Marković (2013: 302), koji mociju određuje kao inherentno svojstvo pridjeva u jezicima s gramatičkim rodom da se mijenjaju prema rodu, odnosno svojstvo pridjeva da ima

onoliko oblika koliko u danome jeziku ima rodova.⁵ Tatjana Pišković (2011: 103) u svojem pregledu uporabe naziva *mocija* spominje *imeničku* i *pridjevenu mociju*. To se značenje (uz značenje 1.) nalazi i u VRHS 2015: „GRAM b. obilježavanje roda pridjeva posebnim obličnim nastavcima (npr. plav, plava, plavo) [*pridjevska mocija*].”

Iz gornje je analize očito da među navedenim značenjima naziva postoji hijerarhijski odnos te je tu riječ o ljestvičnoj polisemiji (prema nekim autorima koji smatraju da u nazivlju nema polisemije bila bi riječ o ljestvičnoj homonimiji). Takvi odnosi postoje između *mocije* u 2. značenju kao hiperonima i *mocije* u 1. značenju (tj. *mocijske tvorbe*) kao hiponima.⁶

4 PRIDJEV MOCIJSKI

Iz višeznačnosti naziva *mocija* proizlazi višeznačnost odnosnoga pridjeva *mocijski* te terminoloških sveza koje sadržavaju pridjev *mocijski*, dok je u nekim svezama značenje pridjeva *mocijski* u kontekstu jednoznačno.

Pridjev *mocijski* potvrđen je u jezikoslovnim priručnicima i radovima u ovim višerječnim nazivima: *leksički mocijski parnjak*, *mocijska imena*, *mocijska imenica*, *mocijska izvedenica*, *mocijska tvorba*, *mocijski morfem*, *mocijski odnos*, *mocijski par*, *mocijski parnjak*, *mocijski sufiks/dometak*, *mocijski suodnos*. Značenje je odnosnoga pridjeva *mocijski* ‘koji se odnosi na mociju’. Pitanje je, međutim, na koje se od navedenih značenja naziva *mocija* odnosi pridjev *mocijski* u pojedinoj svezi. Naziv *mocijska tvorba* istoznačan je s nazivom *mocija* u 1. značenju. U nazivima *leksički mocijski parnjaci* i *semantički mocijski parnjaci* riječ je o *mociji* u 2. značenju. Ti nazivi upućuju i na to da se u nazivima *mocijska imena*, *mocijska imenica*, *mocijski odnos*, *mocijski par*, *mocijski parnjak* i *mocijski suodnos* pridjev *mocijski* može odnositi i na 1. značenje i na 2. značenje. Među tim značenjima postoji hijerarhijski odnos koji je isti kao kod 1. i 2. značenja naziva *mocija*. Hijerarhijski odnos postoji i među nazivima *mocijski parnjaci* (hiperonim) te *tvorbeni mocijski parnjaci*, *leksički mocijski parnjaci* i *semantički mocijski parnjaci* (hiponimi).

Naziv *mocijski odnos* s obzirom na različita značenja imenice *mocija* može označavati 1. odnos koji postoji među riječima povezanim mocijskom tvorbom, 2. odnos koji postoji među riječima povezanim mocijom (u 2. značenju). To je značenje potvrđeno npr. u primjeru: „Mocijski odnos postoji i među netvorbenim

5 Marković spominje i uporabu naziva *mocija* u prvome gore navedenom značenju, ali isključuje uporabu naziva *mocija* u drugome značenju, te kaže: „Valja još reći da se *mocija* u širem smislu kadšto razumije i kao odnos među imenicama kojih se referent razlikuje po spolu, a iskazan je afiksarno, primjerice hrv. *suprug* ~ *supruga*, *kralj* ~ *kraljica*, *vuk* ~ *vučica* (drugim riječima, u odnosu *djed* ~ *baka*, *pijetao* ~ *kokoš* ne bi bila riječ o *mociji*, nego je spol tu iskazan leksički.” (Marković 2013: 302).

6 Navodimo prvo hiponim pa onda hiperonim jer je hiponimno značenje naziva *mocija* mnogo češće od hiperonimnoga.

imenicama povezanim mocijom.” (Barić i dr. 1997: 304). Isto je i s nazivima *mocijski par* i *mocijski parnjak*. Ti se nazivi mogu odnositi samo na tvorbu ili i na muško-ženske parnjake općenito, kao u nazivu *leksički mocijski parnjaci*, kojim se prema Barić i dr. (1997) označuju dvije imenice (dva mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu. Ako se naziv *mocijski parnjaci* odnosi samo na tvorbu, onda je naziv *tvorbeni mocijski parnjaci* pleonastičan. *Mocijski parovi* i *mocijski parnjaci* u različitim se gramatikama različito definiraju i dijele. U gramatici Barić i dr. (1997) navodi se da mocijski par tvore imenice među kojima postoji mocijski odnos. Takve su mocijske imenice jedna drugoj mocijski parnjak. Dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu čine leksički mocijski par (jedna je od njih onda *leksički mocijski parnjak* iako se taj naziv nigdje ne spominje). Nazivi se *mocijski par* i *mocijski parnjak* katkad upotrebljavaju kao sinonimi, a katkad imaju različito značenje. Kad se upotrebljavaju u jednini, među njima postoji jasan odnos: *mocijski par* dvije su imenice povezane mocijskim odnosom, a *mocijski parnjak* jedna je imenica u odnosu na drugu imenicu s kojom čini mocijski par. Ipak i tu katkad dolazi do sinonimije, tj. uporabe naziva *mocijski par* u značenju koje ima *mocijski parnjak*, što je vjerojatno uvjetovano višeznačnošću riječi *par* u općemu jeziku, npr. „Stoga imenice ž. r. dolaze kao osnovne samo ako nemaju mocijskog para, a to su imenice koje imaju drugačije leksičko ostvarenje ili koje označuju osobine biološki ili sociološki svojstvene samo ženama.” (Babić 2002: 301). *Mocijski par* u tomu navodu označuje jedan član para, dakle parnjak.

U množini još češće dolazi do neutralizacije razlike u značenju naziva *mocijski parovi* i *mocijski parnjaci*.

Mocijski parnjaci mogu biti *tvorbeni*, *leksički* i *semantički*. „Ženski mocijski parnjak nije uvijek izveden od svog muškog parnjaka, npr. imenica *stàrica* nije izvedena od imenice *stàrac*, a ipak s imenicom *stàrac* čini mocijski par (usp. i § 885). Oba člana takvog mocijskog para, dakle i imenica *stàrac* i imenica *stàrica* izvedene su od iste riječi: od pridjeva *stàr*. Međutim, ovdje nije riječ o mocijskoj tvorbi (usp. § 884), dakle ni o mocijskoj izvedenici, ali je riječ o mocijskoj imenici. Takvi su mocijski parnjaci semantički.” (Barić i dr. 1997: 305).

U istoj gramatici *leksički mocijski parnjaci* označuju dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu. Temeљem navedenih primjera proizlazi da se naziv *leksički mocijski parnjaci* odnosi na slućajeve u kojima se mocijski odnos (a ovdje je riječ o mociji u 2. značenju) izriće tvorbeno nepovezanim leksemima ili svezama, dok se u semantićkim mocijskim parnjacima taj odnos izriće istokorijenskim leksemima među kojima ne postoji bliža tvorbeno veza.

U svezama *mocijska izvedenica* i *mocijski sufixs/dometak* pridjev *mocijski* uvijek se odnosi na 1. znaćenje naziva *mocija* jer se nužno odnosi na tvorbu, ali zbog hijerarhijskoga odnosa (*mocija* 2 hiperonim je nazivu *mocija* 1) možemo reći

i da se odnosi na 2. značenje naziva *mocija* jer samo imenica uz koju stoji pobježe određuje značenje.

Pridjev *mocijski* potvrđen je i u publicističkome funkcionalnome stilu u korpusu *hrWaC*:

Kuharima i slastičarima (naravno i njihovim *mocijskim* družicama) možda će prije pasti na pamet tučeni bjelanjak, snijeg, kao dodatak kolačima (čvrsti snijeg pomalo dodavajte smjesi...).

5 PREGLED MOCIJSKOGA NAZIVLJA

U sljedećoj tablici prikazujemo potvrđene istoznačnice i značenja mocijskih naziva koja se iz konteksta mogu pretpostaviti.

Tablica 1: Pregled potvrđenoga mocijskog nazivlja

Naziv	Istoznačnice (bliskoznačnice)	Definicija i/ili objašnjenje
leksički mocijski parnjaci		dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu
leksički mocijski par	supletivni mocijski par	netvorbene imenice u mocijskome odnosu
mocija	moviranje (u 1. značenju naziva <i>mocija</i>) mocijska tvorba (u 1. značenju naziva <i>mocija</i>) parna tvorba (u 1. značenju naziva <i>mocija</i>)	1. tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu ^{6a} 2. veza između imenica jednoga roda i imenica drugoga roda s razlikom u spolu 3. trorodnost, mogućnost riječi da se mijenja po rodu, da ima sva tri roda (odnosi se na pridjeve i neke glagolske oblike)
mocijska imena		imena nastala mocijskom tvorbom
mocijska imenica	parna imenica	1. imenica nastala mocijskom tvorbom 2. imenica koja se nalazi u mocijskome odnosu s drugom imenicom (odnosi se na 2. značenje naziva <i>mocija</i>)
mocijska izvedenica		izvedenica nastala mocijskom tvorbom
mocijska tvorba	parna tvorba moviranje mocija (u 1. značenju)	tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu
mocijski dometak	mocijski sufixs sufiks mocijske tvorbe	sufiks kojim se tvore mocijske izvedenice
mocijski morfem		morfem kojim se označuje muški ili ženski spol

^{6a} Ovo je značenje u pregledanim izvorima najčešće, pa ga navodimo na prvome mjestu.

▶ Naziv	Istoznačnice (bliskoznačnice)	Definicija i/ili objašnjenje
mocijski odnos	parni odnos	1. odnos među riječima povezanim mocijskom tvorbom 2. odnos među riječima povezanim mocijom (odnosi se na 2. značenje naziva <i>mocija</i>)
mocijski par		dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u mocijskome odnosu
mocijski parnjak		1. jedna imenica prema drugoj imenici s kojom se nalazi u mocijskome odnosu (može se odnositi na 1. i na 2. značenje naziva <i>mocija</i>) 2. isto značenje kao i <i>mocijski par</i> (odnosi se samo na 1. značenje naziva <i>mocija</i>)
mocijski sufiks	mocijski dometak sufiks mocijske tvorbe	sufiks kojim se tvore mocijske tvorenice
mocijski suodnos		odnos među alofonima u mocijskoj tvorbi, npr. odnos među alofonima <i>ik</i> i <i>ic</i> u <i>osiguranik</i> i <i>osigurantica</i>
moviranje	mocija (odnosi se samo na 1. značenje) mocijska tvorba parna tvorba	tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu
nemocijska tvorba		(Naziv je potvrđen u Babić 2002: 356; govoreći o sufiksu <i>-uša</i> kao primjer folklorne nemocijske tvorbe spominje se uz imenicu <i>reduša</i> .)
neobilježeni član	nemarkirani član	član mocijskoga para koji nema mocijski sufiks ^{6b}
netvorbeni mocijski parnjak		jedna imenica koja označuje muško ili žensko prema drugoj imenici s kojom se ne nalazi u tvorbenome mocijskome odnosu
obilježeni član	markirani član	član mocijskoga para koji ima mocijski sufiks
parna tvorba	mocijska tvorba	tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu.
parni odnos semantički mocijski parnjaci	mocijski odnos	odnos među riječima povezanim mocijskom tvorbom dvije tvorbeno povezane imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu
sufiks mocijske tvorbe	mocijski sufiks	sufiks kojim se tvore mocijske tvorenice
tvorbeni mocijski parnjak		jedna imenica prema drugoj imenici s kojom se nalazi u tvorbenome mocijskom odnosu ^{6c}

^{6b} U pristupima u kojima bi se tu govorilo o nultome sufiksu, npr. prema Marković 2013: 38, smatramo da naziv *neobilježeni član* nema smisla jer je onda i taj član obilježen nultim sufiksom. Stoga pri objašnjenju naziva *neobilježeni član* ostajemo pri objašnjenju da taj član nije obilježen mocijskim sufiksom.

^{6c} Naziv je istoznačan s nazivom *mocijski parnjak* ako se mociju razumije u užemu smislu te je tada pleonastičan.

Analizom gornje tablice uočavaju se slučajevi sinonimije i polisemije te praznih mjesta u sustavu mocijskih tvorenica.

6 *ROD I SPOL U DEFINICIJAMA MOCIJSKIH NAZIVA*

Pri analizi hrvatskoga mocijskog nazivlja postavlja se pitanje odnosa naziva *rod* i *spol*,⁷ koji se nalaze u definiciji naziva *mocija*, *mocijski odnos* i *mocijska tvorba*. U ovome radu navest ćemo samo nekoliko činjenica važnih za ovu temu.

Riječi *rod* i *spol* višeznačne su, što je vidljivo iz njihove obrade u rječnicima, npr. na *Hrvatskome jezičnom portalu* (obje su riječi višeznačne) i u *Školskome rječniku* (riječ *rod* je višeznačna).⁸

Rod se u hrvatskim priručnicima određuje na dva načina: kao morfološka ili kao sintaktička kategorija. Većina ga gramatika i rječnika određuje kao morfološku kategoriju (prema tome je viđenju npr. *papa* imenica ženskoga roda),⁹ ali se katkad određuje kao sintaktička kategorija (prema tome je viđenju *papa* imenica muškoga roda jer kažemo *taj papa* i *papa je došao*). Rod se kao sintaktička kategorija određuje u *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (2012.), *Hrvatskoj školskoj gramatici* (2017: 31–32) te u mnogim radovima, npr. „Rod je gramatička kategorija koja se ogleda u slaganju pridjevnice riječi s imenicom s kojom čini imeničku skupinu ili je predikatno ime. Rod je za imenice selektivna kategorija jer se svaka imenica jednoznačno određuje prema rodu i svaka se višestruka rodna oznaka na imenice drži iznimkom ili neregularnošću.” (Pišković 2011: 20). Ujedno, rod je inherentna kategorija imenicama, one su rodno nepromjenjive i ovisе o sročnosti (Pišković 2011: 23). Spol je izvanjezična kategorija koja tek donekle utječe na rod imenica.¹⁰

7 Više o tome vidi u Pišković 2011a; 2018; Marković 2013: 289–291.

8 Ta su dva rječnika odabrana jer se u njima zrcale dva različita stava o gramatičkome rodu. Dok se u *Školskome rječniku rod* (Birtić i dr. 2012) definira sintaktički te je pri određivanju roda bitno slaganje riječi u rečenici, na *Hrvatskome jezičnom portalu* (kao i u Aničevu (Anić 1998) i *Enciklopedijskome rječniku* (Jojić 2002)) rod je određen morfološki. U *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000) rod je određen ovako: „gramatička kategorija nekih vrsta riječi nastala prema spolovima te prema njima proširena na riječi koje nemaju spola.”

9 Tako je definirano u Šonje 2000.

10 Usp. Marković 2013: 286 i Pišković 2011a: 137–158.

Tablica 2: Obrada riječi *rod* i *spol* u dvama hrvatskim rječnicima

Hrvatski jezični portal	Školski rječnik hrvatskoga jezika
<p>spol</p> <p>1. <i>biol.</i> ukupnost fizioloških i psiholoških obilježja po kojima se razlikuju muškarac i žena, odnosno među jedinkama iste vrste mužjaci od ženki</p> <p>2. a. činjenica pripadnosti jednom od spolova b. muški ili ženske kao kolektivitet [<i>ženski spol; muški spol</i>]</p>	<p>spol</p> <p><i>biol.</i> skup obilježja po kojima se razlikuju muška i ženska jedinka</p>
<p>rod</p> <p>1. a. ono što je rođeno; porod, potomstvo, vrsta b. obitelj, obiteljska loza, soj c. rodbina, srodnici (ob. krvni, po ocu i majci) d. svojta [<i>biti rod</i>]</p> <p>2. urod, plod, plodovi (voća, krumpira)</p> <p>3. a. razg. ukupnost bića određene vrste kao cjelina; rasa, soj, vrsta b. retor. arh. knjiš. narod (kojem se pripada), nacija; domovina, zavičaj c. pov. oblik društveno-ekonomske zajednice proizašle od zajedničkog pretka i vezane krvnim srodstvom, rodovska zajednica; bratstvo, gens, pleme</p> <p>4. a. biol. jedinica za klasifikaciju biljaka i životinja, viša od vrste, a niža od porodice; genus b. vrsta ili podvrsta neke duhovne (znanstvene, umjetničke i sl.) djelatnosti, područja, grane, discipline c. kategorija, red, tip</p> <p>5. <i>razg.</i> spol ljudi i životinja</p> <p>6. a. gram. formalan rod riječi u pojedinim jezicima izražen različitim morfološkim sredstvima (članom, deklinacijom i sl.) b. pripadanje jednom od prirodnih rodova, tj. spolu [<i>muški/ženski rod</i>]</p>	<p>rod</p> <p>1. <i>pov.</i> prvobitni oblik ljudske zajednice</p> <p>2. potomstvo jednoga pretka [<i>biti plemenitoga roda; pripadati istomu rodu</i>]</p> <p>3. skup bližih i daljih rodaka s njihovim potomstvom [<i>daljnji ~; najbliži ~</i>]; sin. rodbina</p> <p>4. oni koji su komu prethodili [<i>hrvatski ~; seljački ~</i>]; sin. podrijetlo</p> <p>5. <i>biol.</i> kategorija u podjeli živoga svijeta ispod porodice, a iznad vrste</p> <p>6. <i>v.</i> urod</p> <p>7. <i>gram.</i> gramatička kategorija riječi (uz broj i padež) koja se očituje u slaganju imenice s pridjevnim riječima</p>

Nazivi *rod* i *spol* i njihove izvedenice nalaze se u nazivlju mnogih struka. Navodimo neke nazive iz *Strune*:

Tablica 3: *Rod i spol u strukovnome nazivlju*

rod	definicija: kulturno specifično oblikovanje spolova i njihova međuodnosa napomena: Budući da je riječ o društvenoj konstrukciji koja obuhvaća djelovanje i uloge pripisane muškarcima i ženama u javnome i privatnome životu u određenome društvu, definicija roda promjenjiva je u vremenu i prostoru. Opreka između roda kao sociokulturne i spola kao biološke kategorije posebno je važna za feminističku antropologiju, iako se mnogi antropolozi iz drugih područja s njom ne slažu. engleski: <i>gender</i>
rodna arheologija	istraživanje rodnih uloga u drevnim društvima na temelju arheoloških izvora
rodna hijerarhija	različito vrednovanje rodno obilježenih aktivnosti i svojstava s obzirom na razdiobu resursa, ugleda i moć napomena: Zbog nedovoljno jasnoga razdvajanja uporabe naziva rod i spol, spolna hijerarhija često se upotrebljava kao istoznačnica rodnoj hijerarhiji. engleski: <i>gender hierarchy</i>
rodna uloga	definicija: društveno očekivano ponašanje i podjela rada s obzirom na rodnu pripadnost pojedinaca engleski: <i>gender role</i>
rodni identitet	definicija: društveno očekivano ponašanje i podjela rada s obzirom na rodnu pripadnost pojedinaca engleski: <i>gender role</i>
spol	ukupnost bioloških obilježja po kojima se muškarac i žena razlikuju engleski: <i>sex</i>
spolna diferencijacija	razvoj reproduktivnih organa engleski: <i>sex differentiation</i>
spolni dimorfizam	razlike u tjelesnoj građi i/ili ponašanju među spolovima koje nastaju kao posljedica spolnoga sazrijevanja engleski: <i>sexual dimorphism</i>

Iz gornjih primjera vidimo da i *rod* i *spol*, a posebno pridjevi *rodni* i *spolni* ulaze u nazivlje mnogih struka. Naziv *rod* odgovara engleskomu nazivu *gender*, a naziv *spol* engleskomu nazivu *sex*. I engleski naziv *gender* i hrvatski naziv *rod* uza sva dosadašnja značenja dobili su i novo značenje nezabilježeno u dosadašnjim hrvatskim općim jednojezičnim rječnicima jer označavaju: „društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce” (*Istanbulska konvencija*) ili „kulturno specifično oblikovanje spolova i njihova međuodnosa” (*Struna*). To novo značenje ni na koji način ne utječe i ne mijenja značenja koja nazivi *rod* i *spol* imaju u jezikoslovlju.

Neki su autori nastojali razgraničiti značenje naziva *rod* i *spol* u jezikoslovlju te razlikuju morfeme koji u sebi nose oznaku spola od onih koji nose oznaku roda: „To nam govori da treba razlikovati značenje ‘spol’ od značenja ‘rod’. Značenje ‘spol’ pripada leksikologiji, a značenje ‘rod’ gramatici. (‘Spol’ je sociološki, a ‘rod’ lingvistički, tj. gramatički pojam.)” (Silić – Pranjkić 2005: 171), pa se govori o *imenicama muškoga spola* i *morfemu muškoga spola*.

Značenja se naziva *rod* i *spol* u jezikoslovlju često miješaju, npr. u prijevodu engleskoga naziva *sexist language* pojavljuju se nazivi *rodno/spolno neobilježeni/označeni jezik*. Tatjana Pišković (2014: 145–168) upotrebljava naziv *rodno neobilježeni jezik*, a Blaženka Martinović (2015: 93) upotrebljava naziv *spolno neoznačeni jezik*. Budući da je to prijevod engleskoga naziva *sexist language*, a ne *gender*

language, te da je riječ o obilježju spola, a ne o obilježju roda (koji u gramatičkome smislu uvijek postoji, tj. ne može biti neobilježen), smatramo da je bolji prijevod *spolno neobilježeni jezik*.

Na temelju provedene analize smatramo da je u definicijama mocijskoga nazivlja potrebno upotrijebiti i naziv *rod* i naziv *spol*, npr. nazivom *mocija* označuje se veza između imenica jednoga *roda* i imenica drugoga *roda* s razlikom u *spolu*. „Unatoč kritikama definicija mocije prema kojima unošenje nelingvističkoga pojma, pojma spola, nije dopušteno u gramatičkome opisu, mišljenja smo da se upravo kategorija spola, ma kako izvanlingvistička ona bila, u definiranju mocije ne može izostaviti. Bit mocijske tvorbe upravo je u tome da se od imenice jednoga roda, koja može biti generički pojam, ali označuje i osobu jednoga spola, izvodi imenica drugoga roda koja označuje osobu drugoga spola.” (Mihaljević – Štebih Golub 2009: 82). Pritom ne smatramo da je zbog toga što se pojavljuje u definiciji mocijskoga nazivlja naziv *spol* jezikoslovni naziv.

7 MOCIJSKO NAZIVLJE U DRUGIM JEZICIMA (POSEBNO U ENGLSKOME JEZIKU)

Mocijsko je nazivlje često teško prevesti na druge jezike zbog njegove višeznačnosti i neusustavljenosti, ali i zbog praznih mjesta u terminološkome sustavu. Poseban je problem prevesti te nazive na engleski jezik (jezik koji ima vrlo ograničene mocijske mogućnosti), pa su česte pogreške u sažetcima hrvatskih radova o mociji. Stoga ćemo engleskomu posvetiti veću pozornost.

U *Slovníku slovanské lingvistické terminologie*¹¹ (Slovník 1: 306–307) nalaze se ove istovrijednice: Č *moce, přechylování*, S *mócia, prechyľovanie*, P *mocja*, HLS (DLS) *mocija*, R –, U *моція*, BR *моцья*, B ⟨*моция*⟩, *образуваю на називанне за другом род*, M *mocija*, SH [творбена] *моцїя, творбена промена / протїена рода*, SL *mocija*, E *formation of feminines from masculines and masculine from feminines*, F *motion*, D *Motion*.¹² Analizom navedenih naziva uočava se da većina jezika ima naziv koji odgovara nazivu *mocija*.¹³ Međutim, za engleski se jezik navodi samo opisni naziv *formation of feminines from masculines and masculines from feminines*, a za ruski se ne navodi istovrijednica.

Simeonov *Rječnik lingvističkih naziva* (1969.) također ne navodi englesku istovrijednicu naziva *moviranje*, nego samo njemački naziv *Movierung*. Metzler

11 U rječniku se nalazi 2266 pojmova (kojima su pridružene istovrijednice na različitim jezicima) na 11 slavenskih jezika te na francuskome, engleskome i njemačkome. Pri izradi rječnika sudjelovali su stručnjaci svih slavenskih jezika. Više o tome rječniku vidi u Hudeček – Mihaljević 2018.

12 Č – češki, S – slovački, P – poljski, HLS – gornjolužičkosrpski, DLS donjolužičkosrpski, R – ruski, U – ukrajinski, BR – bjeloruski, B – bugarski, M – makedonski, SH = HS – srpskohrvatski, hrvatskosrpski, SL – slovenski, E – engleski, F – francuski, G – njemački.

13 Zanimljivo je da se za SH pridjev *tvorbени* nalazi u zagradi.

Lexikon Sprache (Glück 2004) objašnjava značenje naziva *Movierung*¹⁴ u njemačkome jeziku kao morfološko izvođenje oznake za žensku osobu ili životinju iz oznake za mušku osobu ili životinju. Podrijetlo naziva *Movierung* objašnjava prema latinskome *movere* ‘pokretati se’, navodi ove istoznačnice naziva *Movierung*: *Motion*, *movierte Bildung*, *Mutation* i ističe kako je takva tvorba posebno produktivna u profesijskim imenicama te da je neobilježeni član u pravilu muški.

U slovenskome se *Slovaru novejšega besedja* nalazi i natuknica *feminativ*, koja se definira ovako: „občno ali lastno ime ženskega spola, parno moškemu: *Beseda komisarka je feminativ od komisar*”. Nije, međutim, jasno je li riječ isključivo o ženskome tvorbenom mocijskom parnjaku ili taj naziv obuhvaća i semantičke mocijske parnjake. Rubrika *Feminativ* nalazi se i u *Slovaru slovenskega knjižnega jezika* dostupnome na portalu Fran (eSSKJ). U toj se rubrici uz natuknicu koja označuje osobu muškoga spola navodi njezin ženski tvorbeni mocijski parnjak (u toj se rubrici ne navodi imenica koja s imenicom u natuknici ne stoji u tvorbenome mocijskom odnosu). U značenju ženskoga tvorbenog mocijskog parnjaka naziv *feminativ* upotrebljava se i u drugim slavenskim jezicima (poljskome, ruskome, makedonskome ...). U tim se jezicima upotrebljava i naziv *maskulativ*, kojim se označuje i 1. muški tvorbeni parnjak izveden od ženskoga¹⁵ i 2. muški parnjak od kojega je izveden ženski.¹⁶ Iz nekih se izvora može zaključiti i da je naziv *feminativ* u slovenskome jezikoslovnom nazivlju dvoznačan te da uz već opisano značenje katkad označuje i tvorbeni nastavak kojim se od muškoga mocijskog parnjaka tvori ženski mocijski parnjak. U slovenskome se jezikoslovnom nazivlju upotrebljava i naziv *feminativna tvorba*, koji označuje je izvođenje ženskoga tvorbenog parnjaka od muškoga. U mnogim se jezicima

14 „*Movierung* (lat. *movere* ‘bewegen’. Auch: *Motion*, *movierte Bildung*, *Mutation*) Morpholog. Ableitung weibl. Personen- und Tierbezeichnungen von den männl. Sie hat im Dt. (verglichen mit dem Engl.) eine histor. gewachsene starke Position. *Movierte* Formen (*Mobilia*) sind besonders im Bereich der Berufs- und Funktionsbezeichnungen außerordentlich produktiv. Als Regelfall nimmt man an, daß das Mask. unmarkiert ist und die Basis für die Ableitung darstellt, z.B. *Gärtner*, *-in*; einzige Ausnahmen: *Hexer*, *Witwer* und einige Tiernamen, z.B. *Mäuserich*. Bei M. gibt es im Ggs. zum Differentialgenus auch im Plural ein Motionssuffix, z.B. *Gärtnerinnen*. Andere Bildungsmuster sind überwiegend mit Einzelbeispielen vertreten und meist pejorativ, z.B. *Masseur*, *Mätresse*. Ebenso sind i.d.R. weibl. Vornamen von männl. abgeleitet, selten umgekehrt, z.B. *Pauline*. *Movierte* Feminina sind nicht unabhängig von den Maskulina; sowohl synchron/diachron, morpholog. als auch realiter besteht für das Bezeichnete ein Verhältnis der Voraussetzung. Da außerdem das Mask. generisch gebraucht wird, erscheinen Maskulina als vorrangig. M. ist in der sprachkrit. Bestandsaufnahme der feministischen Linguistik ein Beispiel für die sprachl. Widerspiegelung einer patriarchal. Gesellschaftsentwicklung.” (Glück 2004: 6267).

15 „*Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* navaja le *prostitut*. Ta maskulativ je sistemsko utemeljen in ga potrjuje raba, zato je vsekakor primernejši od dvobesednega poimenovanja *moška prostitutka* in manjšalniško ter zato rahlo smešno delujočega *prostiteutek*.” (Jezikovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša (<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/617/poimenovanje-za-moškega-ki-se-ukvarja-s-prostitutcijo>))

16 Potvrdu za dva značenja naziva *feminativ* nismo uspjele pronaći iako bi se takva značenja mogla pretpostaviti.

(posebno u poljskome) za označivanje ženskoga tvorbenog mocijskog parnjaka upotrebljava latinski naziv *nomina feminativa*.

Nazivi mocija i mocijski potvrđeni su u slovenskome jezikoslovlju. Jože Toporišič (1979) govori o mociji u trećemu značenju navedenome u ovome radu, odnosno tim nazivom označuje trorodnost nekih glagolskih oblika: „Število je seveda druge vrste pregibanje kot spreganje (t. i. mocija) in je težje kot spreganje po osebi...” Marko Snoj upotrebljava pridjev mocijski kad govori o tvorbi, odnosno o parovima riječi čije se značenje razlikuje ovisno o tome odnose li se na mušku ili žensku osobu (Snoj 1994).

Pri prijevodima sažetaka hrvatskih radova na engleski često se za naziv *mocija* upotrebljava istovrijednica *motion*, a za *mocijski par* naziv *motal pair*.¹⁷ Prvu smo potvrdu za takvu uporabu pronašle u Barić 1989. Taj se naziv širi i u druge radove, a budući da je *mocija* česta tema diplomskih radova, taj se naziv nalazi i u sažetcima tih radova (Prpić 2015; Medved 2017). Da se naziv *motion* ne pojavljuje samo u tekstovima izvornih govornika hrvatskoga jezika, vidimo i iz rada *Gender and word formation: The PIE gender system in cross-linguistic perspective* Silvije Luraghi s Università di Pavia, koja razlikuje nazive *gender motion* (odnosi se na tvorbu) i *gender shift* (ne odnosi se na tvorbu, tj. riječ je o raznokorijenskim imenicama).

Međutim, proučavajući engleske izvore, nismo uspjele pronaći nijednu potvrdu za taj naziv. Dok npr. na njemačkoj *Wikipediji* nalazimo naziv *Movierung* i u jezikoslovnome značenju: „Movierung oder Motion (lateinisch *motio*, von *movēre* ‘bewegen’) wird in der Sprachwissenschaft die Ableitung neuer Wörter aus bestehenden genannt, durch die das Geschlecht spezifiziert wird”, prelaskom na englesku *Wikipediju* ne nalazimo odgovarajuće značenje. Mocijsko se značenje na engleskome može izreći svezama: *derivation of feminine/masculine pairs, feminine/masculine pairs formed by derivation, gender nouns, gender specific nouns*,¹⁸ *feminine and masculine word pair, feminine term, masculine term, masculinization, neutralization, feminization (Gender, Language and the Periphery: Grammatical and social gender from the margins), feminine, masculinative, feminine derivation, masculinative derivation*. U engleskome se jeziku pojavljuju ovi nazivi za jezik koji je rodno obilježen: *gender-sensitive language, gender-neutral language, gender-inclusive language, gender-free language, gender-fair language*.¹⁹

17 Zahvaljujemo američkomu slavistu Waylesu Browneu koji nam je kao izvorni govornik engleskoga jezika, ali i jezikoslovac i slavist, pomogao pri oblikovanju ovoga poglavlja.

18 Primjeri su za *gender nouns*: *actor, actress; bachelor, spinster (bachelorette); baron, baroness; boar, sow* itd.

19 Prema Omrčen 2017: 143. Pritom treba uzeti u obzir razliku u strukturi engleskoga i hrvatskoga jezika jer je u hrvatskome jeziku svaka imenica nužno rodno obilježena, što u engleskome nije slučaj.

U engleskome su zabilježeni nazivi *masculine nouns*, *feminine nouns*. Ti nazivi obuhvaćaju i semantičke mocijske parnjake.²⁰

Tablica 4: Englesko mocijsko nazivlje

Engleski	Hrvatski
derivation of feminine/masculine pairs	mocijska tvorba
feminative	ženski mocijski parnjak
feminine noun	imenica ženskoga roda
feminine pair	ženski mocijski parnjak
feminine term	naziv za žensku osobu
feminine/masculine pairs, feminine and masculine word pair	mocijski parnjaci
feminization	tvorba ženskih mocijskih parnjaka
gender marked language ^{20a}	rodno obilježeni jezik ^{20b}
gender-fair language	rodno neobilježeni jezik
gender-fair vocabulary	rodno neobilježeni rječnik
gender marked vocabulary	rodno obilježeni rječnik
gender marking ^{20a}	obilježavanje roda
masculinative	muški mocijski parnjak
masculine noun	imenica muškoga roda
masculine pair	muški mocijski parnjak
masculine term	naziv za mušku osobu
masculinization	tvorba muških mocijskih parnjaka
neutralization	neutralizacija, tvorba spolno neutralnih naziva
sexist language	spolno obilježen jezik

8 PRIJEDLOG USUSTAVLJENOGA HRVATSKOG MOCIJSKOG NAZIVLJA

Nakon analize mocijskoga nazivlja potvrđenoga u hrvatskome jeziku i mocijskoga nazivlja u drugim jezicima u sljedećoj tablici navodimo svoje prijedloge za preporučene nazive, ostale sinonimne nazive te odgovarajuće definicije. Pri odabiru preporučenih naziva vodile smo se terminološkim načelima. Ovdje navodimo samo ona načela koja su primijenjena pri odabiru naziva (prema Hudeček – Mihaljević 2012).

²⁰ „*Masculine nouns* are words for men and boys and male animals. *Feminine nouns* are words for women and girls and female animals. Here are some masculine and feminine nouns for male and female animals: chicken ... rooster ... hen, cattle ... bull ... cow, deer ... buck ... doe, donkey... jack ... jenny, duck ... drake ... duck, fox ... fox ... vixen, goose ... gander ... goose, horse ... stallion ... mare, lion ... lion ... lioness, sheep ... ram ... ewe, tiger ... tiger ... tigress ...” (www.english-for-students.com/masculine-nouns.html).

^{20a} Prema Abbou – Baider 2016.

^{20b} Zbog različitoga položaja roda u hrvatskome i engleskome jeziku pitanje je je li doslovan prijevod naziva *gender* nazivom *rod* u hrvatskome najprimjereniji jer je u hrvatskome svaka imenica rodno obilježena.

- (1) Domaći nazivi imaju prednost pred stranim. Zbog toga načela dale smo prednost nazivima *obilježeni član* i *neobilježeni član* pred nazivima *markirani član* i *nemarkirani član*.
- (2) Nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd. Zbog toga načela dale smo prednost nazivu *mocija* pred nazivom *moviranje* (prema njemačkome *Movierung*).
- (3) Prošireniji i korisnicima prihvatljiviji naziv ima prednost pred manje proširenim. Zbog toga načela dali smo prednost nazivima *mocijska tvorba*, *mocijska imenica* i *mocijski odnos* pred nazivima *parna tvorba*, *parna imenica* i *parni odnos* te nazivu *mocijski sufiks* pred nazivom *mocijski dometak*.
- (4) Kraći nazivi imaju prednost pred duljim. Zbog toga smo načela dali prednost nazivu *mocijski sufiks* pred nazivom *sufiks mocijske tvorbe*.
- (5) Treba izbjegavati da naziv unutar istoga terminološkog sustava ima više značenja. Zbog tog smo načela razgraničile značenje naziva *mocija* i *mocijska tvorba* te nazive *mocijski par* i *mocijski parnjak*. Preporučujemo uporabu naziva *mocija* u širem značenju svakoga muško-ženskog odnosa, a u slučaju da se odnosi samo na tvorbu, preporučujemo naziv *mocijska tvorba*. Ako se govori o svojstvu pridjeva i glagola da mogu imati sva tri roda, preporučujemo naziv *trorodnost*.

Navedeni su i neki nepotvrđeni nazivi koji popunjavaju prazna mjesta u terminološkome sustavu. Ti su nazivi otisnuti u tablici masnim slovima.

Tablica 5: Prijedlog usustavljenoga hrvatskog mocijskog nazivlja

Preporučeni naziv	Potvrđene istoznačnice (bliskoznačnice)	Definicija i primjeri
leksički mocijski odnos		mocijski odnos među raznokorijenskim riječima koje nisu tvorbeno povezane, npr. odnos <i>jelen – košuta</i> ^{20c}
leksički mocijski par		dvije raznokorijenske imenice (leksička mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu, npr. <i>jelen – košuta</i>
leksički mocijski parnjak		mocijski parnjak koji se s kojim drugim raznokorijenskim parnjakom nalazi u netvorbenome mocijskom odnosu, npr. <i>jelen</i> prema <i>košuta</i> , a zajedno čine leksički mocijski par
mocija	moviranje	veza između imenica ili sveza koje se međusobno razlikuju u rodu te označuju pripadnike različitoga spola, a u svemu drugom imaju isto značenje, npr. veza između imenica <i>pisac</i> i <i>spisateljica</i> , <i>jelen</i> i <i>košuta</i> , <i>medicinska sestra</i> i <i>medicinski tehničar</i> , <i>primaljski asistent/pomoćnik</i> i <i>primaljska asistentica/pomoćnica</i>

^{20c} Uz neke se definicije navode i primjeri kad nam se činilo da bi bez primjera definicija bila nejasna. Primjeri se ne navode uz sve definicije jer smatramo da bi to nepotrebno opterećivalo tekst.

► Preporučeni naziv	Potvrđene istoznačnice (bliskoznačnice)	Definicija i primjeri
mocijska imena		imena koja su nastala mocijskom tvorbom, npr. <i>Branka</i> od <i>Branko</i> , <i>Vladimira</i> od <i>Vladimir</i>
mocijska imenica	parna imenica	imenica koja se s kojom drugom imenicom nalazi u mocijskome odnosu, npr. <i>spisateljica</i> prema <i>pisac</i> , <i>jelen</i> prema <i>košuta</i>
mocijska izvedenica		izvedenica koja je nastala mocijskom tvorbom, npr. <i>čitatelj-ica</i>
mocijska tvorba	parna tvorba	tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu, npr. tvorba imenice <i>učiteljica</i> od imenice <i>učitelj</i>
mocijski morfem		morfem kojim se označuje muški ili ženski spol, npr. morfem <i>-ica</i> , <i>-ka</i>
mocijski odnos	parni odnos	odnos koji postoji među riječima povezanim mocijom
mocijski par		dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u mocijskome odnosu
mocijski parnjak		jedna imenica prema drugoj imenici s kojom se nalazi u mocijskome odnosu i s kojom čini mocijski par
mocijski sufiks	mocijski dometak, sufiks mocijske tvorbe	sufiks kojim se tvore mocijske izvedenice
mocijski suodnos alofona	mocijski odnos alofona	odnos među alofonima u mocijskoj tvorbi
moviranje		postupak oblikovanja imenica jednoga roda koje označuju pripadnike jednoga spola od imenica drugoga roda koja označuju pripadnike drugoga spola
muški mocijski parnjak	maskulativ	imenica muškoga roda prema imenici ženskoga roda s kojom se nalazi u mocijskome odnosu i s kojom čini mocijski par
neobilježeni član	nemarkirani član	član tvorbenoga mocijskog para koji nema mocijski sufiks
netvorbeni mocijski odnos	netvorbeni parni odnos	odnos koji postoji među riječima povezanim mocijom koje nisu u tvorbenome odnosu
netvorbeni mocijski par		dvije imenice koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu, semantički ili leksički mocijski par
netvorbeni mocijski parnjak		mocijski parnjak koji se s kojim drugim parnjakom nalazi u netvorbenome mocijskom odnosu, npr. <i>jelen</i> prema <i>košuta</i> , čineći zajedno netvorbeni mocijski par
obilježeni član	markirani član	član tvorbenoga mocijskog para koji ima mocijski sufiks
profesijska imenica		imenica kojom se označuje osoba kojega zanimanja
semantički mocijski odnos		mocijski odnos među istokorijenskim riječima koje nisu tvorbeno povezane
semantički mocijski par		dvije istokorijenske imenice (semantička mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u netvorbenome mocijskom odnosu, npr. <i>sudac</i> – <i>sutkinja</i>

► Preporučeni naziv	Potvrđene istoznačnice (bliskoznačnice)	Definicija i primjeri
semantički mocijski parnjak		mocijski parnjak koji se s kojim drugim istokorijenskim parnjakom nalazi u netvorbenome mocijskome odnosu, npr. <i>sudac</i> prema <i>sutkinja</i> , čineći zajedno semantički mocijski par
spolno obilježeni jezik	rodno obilježeni/označeni jezik	jezični izraz koji, iako bi se trebao odnositi na sve ljude, nenamjerno ili namjerno isključuje jedan spol ili implicira da je jedan spol superioran drugomu
stvaranje muškoga mocijskog parnjaka	maskulinativizacija	stvaranje imenice muškoga roda prema imenici ženskoga roda s kojom se nalazi u mocijskome odnosu i s kojom čini mocijski par
stvaranje spolno neutralnoga naziva	neutralizacija	stvaranje naziva koji nije spolno obilježen, koji se može odnositi i na muškarce i na žene, npr. <i>chairperson</i> prema <i>chairman</i> i <i>chairwoman</i>
stvaranje ženskoga mocijskog parnjaka	feminitivizacija	stvaranje imenice ženskoga roda prema imenici muškoga roda s kojom se nalazi u mocijskome odnosu i s kojom čini mocijski par
tvorbena mocijski odnos	tvorbena parni odnos	odnos koji postoji među riječima povezanim mocijskom tvorbom
tvorbena mocijski par		dvije imenice (mocijska parnjaka) koje se međusobno nalaze u tvorbenome mocijskom odnosu
tvorbena mocijski parnjak		jedna imenica prema drugoj imenici s kojom se nalazi u tvorbenome mocijskom odnosu
ženski mocijski parnjak	feminativ	imenica ženskoga roda prema imenici muškoga roda s kojom se nalazi u mocijskome odnosu i s kojom čini mocijski par

9 ZAKLJUČAK

Mocijskomu nazivlju pripada dvadesetak naziva među kojima postoje odnosi sinonimije i (ljestvične) hiperonimije/hiponimije. Mnogi su od tih naziva i višeznačni i to unutar jezikoslovnoga nazivlja. Osim toga u različitim se gramatikama i radovima upotrebljavaju različiti nazivi. Stoga je te nazive potrebno popisati i usustaviti. U radu se s pomoću terminoloških načela usustavljuje i definira mocijsko nazivlje te se predlažu novi mocijski nazivi koji dosad nisu bili potvrđeni u hrvatskim radovima o mociji. Ti se nazivi predlažu ili zbog toga što postoje u stranoj stručnoj literaturi ili kako bi se popunio terminološki sustav. Rod i spol ne pripadaju mocijskome nazivlju u užemu smislu, ali se nalaze u definicijama mnogih mocijskih naziva te je i njima potrebno posvetiti veliku pozornost. Ovim smo radom pružile model usustavljanja hrvatskoga mocijskog nazivlja koji bi mogao potaknuti usustavljanje mocijskoga nazivlja i u drugim slavenskim jezicima.

Poseban je problem prevođenje mocijskoga nazivlja na engleski jezik jer se u radovima hrvatskih znanstvenika često pojavljuju nazivi *motion* i *motal pair*, a ti nazivi ne pripadaju engleskomu jezikoslovnom nazivlju. U radu se daje početna analiza engleskoga mocijskog nazivlja kao poticaj anglistima za izradu potpunijih tablica, koje bi omogućile prevođenje svih navedenih hrvatskih mocijskih naziva na engleski.

LITERATURA I IZVORI

- Abbou – Baider 2016** = Julie Abbou – Fabienne H. Baider (ur.), *Gender, Language and the Periphery: Grammatical and Social Gender from the Margins*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2016.
- Anić 1998** = Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber, 1998.
- Babić 1973/74** = Stjepan Babić, Tvorba imenica sa završetkom *-ica* i *-ice*, *Jezik* (Zagreb) 19.4–5 (1973/74), 102–123.
- Babić 1980** = Stjepan Babić, Kako se kaže kad je žena sudac?, *Jezik* (Zagreb) 27.3 (1980), 86–87.
- Babić 1989** = Stjepan Babić, Katolkinja ili katolikinja, *Jezik* (Zagreb) 37.2 (1989), 59–60.
- Babić 1999** = Stjepan Babić, Ženska zanimanja u Hrvatskome bibliografskome leksikonu, *Jezik* (Zagreb) 46.5 (1999), 191–193.
- Babić 2002** = Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2002.
- Barić 1987** = Eugenija Barić, Mocijski parnjaci i njihova upotreba, *Rasprave Zavoda za jezik* (Zagreb) 13 (1987), 9–18.
- Barić 1988** = Eugenija Barić, Tvorbeni status ženskog mocijskog parnjaka, *Rasprave Zavoda za jezik* (Zagreb) 14 (1988), 43–49.
- Barić 1989** = Eugenija Barić, Ženski mocijski parnjak kao funkcionalna komunikacijska kategorija, *Jezik* (Zagreb) 37.1 (1989), 12–21.
- Barić 1989a** = Eugenija Barić, Naglasak u mocijskim parovima, *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* (Zagreb) 18 (1989), 17–42.
- Barić i dr. 1997** = Eugenija Barić i dr., *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga, 1997.
- Birtič i dr. 2012** = Matea Birtič i dr., *Školski rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2012.
- Blagus Bartolec i dr. 2016** = Goranka Blagus Bartolec i dr., *555 jezičnih savjeta*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016.
- Glovacki-Bernardi 2008** = Zrinjka Glovacki-Bernardi, *Kad student zatrudni: rasprava o rodnoj perspektivi u jeziku*, Zagreb: Alfa, 2008.
- Dulčić 1997** = Mihovil Dulčić (ur.), *Govorimo hrvatski*, Zagreb: Naprijed, 1997.
- Glück 2004** = Helmut Glück (ur.), *Metzler Lexikon Sprache*, Berlin: Metzler Verlag, 2004 (Digitale Bibliothek 34).
- Jojić – Matasović 2002** = Ljiljana Jojić – Ranko Matasović (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb: Novi Liber, 2002.
- Hudeček – Mihaljević 2012** = Lana Hudeček – Milica Mihaljević, *Terminološki priručnik*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2012.
- Hudeček – Mihaljević 2014** = Lana Hudeček – Milica Mihaljević, Jesu li učenicu učenice, a članovi aktiva nastavnika i nastavnice?, *Hrvatski jezik* (Zagreb) 1.2 (2014), 5–10.
- Hudeček – Mihaljević 2018** = Lana Hudeček – Milica Mihaljević, Normiranje hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja, u: *Hrvatski prilozi 16. međunarodnom slavističkom kongresu*, ur. Stipe Botica i dr., Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 2018, 49–62.
- Lakoff 1973** = Robin Lakoff, Language and Woman's Place, *Language in Society* (Cambridge) 2.1 (1973), 45–80.

- Lewis 2014** = Kristian Lewis, Parnjaci kojima nema para, *Hrvatski jezik* (Zagreb) 1.4 (2014), 8–11.
- Marković 2013** = Ivan Marković, *Uvod u jezičnu morfologiju*, Zagreb: Disput, 2013.
- Martinović 2015** = Blaženka Martinović, Od jezičnoga „pomuškarčivanja” do jezičnoga „poženčivanja”, *Tabula* (Pula) 13.1 (2015), 91–110.
- Medved 2017** = Anja Medved, *Mocijska tvorba u hrvatskome standardnom jeziku*, Sveučilište u Puli, Pula, 2017. – Diplomski rad u rukopisu.
- Mihaljević 2013** = Milica Mihaljević, Mocijska tvorba kao leksikografski problem, u: *Od indo-europeistike do kroatistike: zbornik u čast Dalibora Brozovića*, ur. Ranko Matasović, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2013, 361–373.
- Mihaljević 2018** = Milica Mihaljević, Muško i žensko u e-rječniku, u: *Jezik i njegovi učinci: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 4. do 6. svibnja 2017*, ur. Diana Stolac – Anastazija Vlastelić, Zagreb: Srednja Europa, 2018, 209–228.
- Mihaljević – Štebih Golub 2009** = Milica Mihaljević – Barbara Štebih Golub, Mocijska tvorba u hrvatskome i srpskome jeziku, u: *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen III: slawische Sprachkorrelationen*, ur. Branko Tošović, Berlin i dr.: LIT Verlag, 2009, 81–103.
- Miloš 2017** = Irena Miloš, Komu je jezik majka, a komu maćeha?, *Hrvatski jezik* (Zagreb) 4.4 (2017), 4–8.
- Omrčen 2017** = Darija Omrčen, Analysis of gender-fair language in sport and exercise, *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (Zagreb) 43.1 (2017), 143–161.
- Pišковиć 2011** = Tatjana Pišković, *Gramatika roda*, Zagreb: Disput, 2011.
- Pišковиć 2011a** = Tatjana Pišković, Sintaktička narav gramatičkoga roda, *Filologija* (Zagreb) 56 (2011), 137–158.
- Pišковиć 2014** = Tatjana Pišković, Feministički otpor rodnoj asimetriji u jeziku i jezikoslovlju, u: *Otpor: subverzivne prakse u hrvatskom jeziku, književnosti i kulturi: zbornik radova 42. seminara Zagrebačke slavističke škole*, ur. Tatjana Pišković – Tvrтко Vuković, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zagrebačka slavistička škola, 2014, 145–168.
- Pišковиć 2018** = Tatjana Pišković (ur.), *Uvod u rodolektologiju. Rodni jezici: zbornik radova o jeziku, rodu i spolu*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
- Prpić 2015** = Nina Prpić, *Mocijska tvorba u hrvatskome jeziku*, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2015. – Diplomski rad u rukopisu.
- Silić – Pranjковиć 2005** = Josip Silić – Ivo Pranjковиć, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Simeon 1969** = Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva 1–2*, Zagreb: Matica hrvatska, 1969.
- Slovník 1977–1979** = *Slovník slovanské lingvistické terminologie = Словарь славянской лингвистической терминологии = Dictionary of Slavonic linguistic terminology 1–2*, ur. Alois Jedlička, Praha: Academia, 1977–1979.
- Snoj 1994** = Marko Snoj, Naglaševanje praslovenskih -y/-ъv- osnov ženskoga spola, *Slavistična revija* (Ljubljana) 42.4 (1994), 491–528.
- Šonje 2000** = Jure Šonje (ur.), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga, 2000.
- Težak – Babić 2004** = Stjepko Težak – Stjepan Babić, *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Zagreb: Školska knjiga, 2004.
- Toporišić 1979** = Jože Toporišić, Nekaj o osebnih zaimkih, *Jezik in slovstvo* (Ljubljana) 24.7 (1979), 230–231.
- VRHS 2015** = *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*, ur. Ljiljana Jojić, Zagreb: Školska knjiga, 2015.

MREŽNI IZVORI

- 100 pairs of masculine and feminine?* (http://qa.answers.com/Q/100_pairs_of_masculine_and_feminine), pristupljeno 6. 8. 2018.
- 92 Feminine and Masculine Word Pairs* (<http://bookdoctorgwen.blogspot.com/2010/01/ege.html>), pristupljeno 6. 8. 2018.
- Bujica riječi* (<http://bujicarijeci.com/2012/10/dizajner-%e2%88%92-dizajnerica-ali-inzenjer-%e2%88%92-inzenjerka/>), pristupljeno 20. 11. 2018.
- English for students* (www.english-for-students.com/masculine-nouns.html), pristupljeno 3. 9. 2018.
- Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna* (<http://struna.ihjj.hr/>), pristupljeno 2. 8. 2018.
- Jezični savjetnik* (<http://jezicni-savjetnik.hr/>), pristupljeno 21. 11. 2018.
- Jezičkovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša* (<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/>), pristupljeno 3. 9. 2018.
- Silvia Luraghi, Gender and word formation: the PIR gender system in cross-linguistic perspective* (<http://attach.matita.net/silvialuraghi/gender%20and%20word%20formation.pdf>), pristupljeno 3. 9. 2018.
- Muško i žensko u hrvatskome jeziku* (<http://ihjj.hr/projekt/musko-i-zensko-u-hrvatskome-jeziku/72/>), pristupljeno 2. 8. 2018.
- Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, Fran: Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU (<https://fran.si/>), pristupljeno 3. 9. 2018.
- Wikipedia* (<https://en.wikipedia.org/wiki/Motion>), pristupljeno 22. 11. 2018.

POVZETEK

Hrvaška terminologija pri tvorjenju ženskih in moških parov

Avtorici analizirata jezikoslovno terminologijo, ki je povezana z besedotvorjem ženskih in moških parov v hrvaščini (*mocijska tvorba* ‘spolska tvorba’, *mocijske tvorenice* ‘spolske tvorjenke’, *mocijski parovi/parnjaci* ‘spolski pari’, *markirani/obilježeni član* ‘označeni člen’, *mocijski sufiks/dometak* ‘spolska pripona’). Pri analiziranju besedotvorja moških in ženskih parov in definicij poimenovanj pri tvorjenju ženskih in moških parov je posebna pozornost namenjena razlikovanju hrvaških izrazov *rod* ‘(slovnični) spol’ in *spol* ‘(naravni) spol’, ki sta pogosta v razlagah tvorjenja ženskih poimenovanj iz moških, pa tudi moško-ženskih parov. Analizirane so tudi možnosti pri prevajanju teh pojmov v več jezikov, zlasti še obstoj ali neobstoj angleških ustreznih terminov.